

A Connection Between the **ברכות ההפטרה** and **שמונה עשרה**

Professor Shmuel Safrai of Hebrew University in a paper entitled *Gathering in the Synagogues on Festivals, Sabbaths and Weekdays* presented at a symposium on Ancient Synagogues in Israel at the University of Haifa in May 1987¹ notes the following:

A number of scholars have pointed out that the benedictions recited after the *haftara* are not only benedictions to be said after a reading from the Prophets because, in contradistinction to the blessing said after the reading of the Torah, which is brief and pertains only to the Torah, giving thanks to the Torah of truth, the blessing after the *haftara* include in their various recensions prayers touching on a wide range of issues: consolation, the kingdom of David, the Torah and the Temple service, and the sanctification of the Sabbath, and they are recited in a most festive manner. Some scholars have hypothesized that in ancient times these blessings constituted the nucleus of the prayer to be recited on a given day. In other words; originally, the congregation would gather for the reading of a passage in the Torah and the Prophets; after the reading, the leader or the person who was honored with the reading from the prophets would add a number of benedictions, and these were the entire prayer service. The language and content of the blessings as they have come down to us are similar to the blessings recited by the High Priest on Yom Kippur after the reading of the Torah (Mishna Yoma 7:1): "And he recites eight benedictions over them-on the Torah and on the Temple service and on Thanksgiving and on atonement of sin and on the Temple . . . and on Israel and on Jerusalem . . . and on the priests." According to the Mishna the same benedictions are to be recited by the king after reading "the king's portion:" "On Sukkot when the High Priest blesses them, but he substitutes 'pilgrimage festivals' for 'atonement'." Here too no prayer is mentioned as preceding, and only after the reading of the Torah did they recite the eight blessings which constituted the prayer.

Support for the fact that the **ברכות** for the **הפטרה** may at one time have constituted the whole prayer service can be found in the **לשון** of the **ברכות ההפטרה**:

סדר רב עמרם גאון שחרית של שבת ד"ה ולאחר סיום-ולאחר סיום הפרשה מקדש השליח, ומפטירין בנביא. וכיצד? קורא המפטיר בתורה ג' פסוקים ואח"כ מפטיר בנביא. ומברך קודם: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהן הנאמרים באמת. ברוך אתה ה' הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת והצדק. ולאחריה מברך, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם צדיק בכל הדורות. הא-ל הנאמן. האומר ועושה, מדבר ומקיים כי כל דבריו האמת והצדק. נאמן אתה הוא ה' אלקינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אהור לא ישוב ריקם. ברוך אתה ה' הנאמן בכל דבריו. רחם על ציון כי היא בית היינו. ולעגומת נפש תנקום נקם מהרה בימינו. ברוך אתה ה' בונה ירושלים. את צמח דוד מהרה תצמיח. וקרנו תרום בישועתך. ברוך אתה ה' מגן דוד.

1. The proceedings of the symposium have been published as BAR International Series 499, 1989

In the **פטרה**, two of the **ברכות** that are recited after the **פטרה** resemble two of the **ברכות** found in **עשרה**; **שמונה עשרה**; **בונה ירושלים** and **את צמח דוד**. There is a further connection between the **ברכות הפטרה** and **עשרה**:

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יב' הלכה טו'-המפטיר בנביא מברך לפניו ברכה אחת, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר בחר בנביאים וכו', ומברך לאחריו ארבע ברכות, ברכה ראשונה חותם בה הא-ל הנאמן בכל דבריו, שנייה חותם בה בונה ירושלים, שלישית חותם בה מגן דוד, רביעית חותם בה ענין קדושת היום כמו שחותם בתפלה.

The **רמב"ם** notes that the last **ברכה** after the **פטרה** always matches the ending **ברכה** of **שבת ויום טוב** on **שמונה עשרה** (the middle **ברכה**) of **קדושת היום**.

Why in **שמונה עשרה** do we conclude the **ברכה** of **את צמח דוד** with **ישועה** while after reciting the **פטרה** we conclude a similar **ברכה** with: **מגן דוד**?

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז' עמ' ב'-והותם בגאולה. אמר רבא: קריאת שמע והלל, גאל ישראל, דצלותא, גואל ישראל. מאי טעמא? דרחמי ניהו. אמר רבי זירא: דקידושא, אשר קדשנו במצותיו וצונו, דצלותא, קדשנו במצותיך. מאי טעמא? דרחמי ניהו. אמר רב אחא בר יעקב: וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום. כתיב הכא (דברים טז) למען תזכר את יום וכתוב התם (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו. אמר רבה בר שילא: דצלותא, מצמיח קרן ישועה, דאפטרתא, מגן דוד. (שמואל ב ז) ועשיתי לך שם גדול כשם הגדלים, תני רב יוסף: זהו שאומרים מגן דוד.

The reason is provided in the following **מדרש**:

מדרש תהלים (בוכר) מזמור יח ד"ה [לא] הא-ל תמים-באברהם אבינו הכתוב מדבר, שראה הקב"ה שמתגורר אחריו, ובהר בו, ואמר לו אני א-ל ש-די התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז א). אמרת ה' צרופה. שצרפו בעשר נסיונות. ואלו הן, אחת בכבשן האש, שנאמר אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים (בראשית טו, ז), ואחת לך לך מארצך וממולדתך (בראשית יב, א), שנים בשרה, בפרעה ובאבימלך, הרי ארבעה. ובהגר המצרית בא נא אל שפחתי (בראשית טז, ב), הרי חמשה, ובישמעאל גרש (את בן) האמה (בראשית כא, י), הרי ששה. ובמלכים וירק את הניכוי (בראשית יד, יד), הרי שבעה; ובמילה המול לכם כל זכר (בראשית יז, י), הרי שמונה. ובין הבתרים שהראהו ארבע מלכיות משעבדות בבניו, הרי תשעה, ובעקדה של יצחק שאמר לו קח נא את בנך את יחידך (בראשית כב, ב), הרי עשרה. וקבלן מיראה ומאהבה, ועמד כגבור. ומה שכרו? מגן הוא לכל החוסים בו, שנאמר אנכי מגן לך (בראשית טו, א). ואומות העולם אומרים למה הקב"ה מחבב את אברהם והצילו מכבשן האש, ומן תשועת המלכים, ומן האוכלוסין, ומכל הצרות שעברו עליו; אמר להן הקב"ה הריני מקריב ומראה לכם אפילו אומר לו שיקח ויקריב את בנו לשמי, הוא שומע לי. לכך אני מגינו, מגן הוא לכל החוסים בו. ולמהר בניו מברכין בתפלה ברוך אתה ה' מגן אברהם. מגני וקרן ישעי (תהלים יח ג). אמר דוד לפני הקב"ה: מפני מה אומרים מגן אברהם, ולא מגן דוד? אמר לו בחנתיו בעשרה נסיונות. אמר לפניו: בחנני ה' ונסני (תהלים כו, ב)! כיון שנסה אותו בבת שבע ולא עמד בו, מיד התפלל דוד שיאמרו מגן דוד בברכת הפטרה, כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד. ברוך אתה ה' מגן דוד, הדא הוא דכתיב ותתן לי מגן ישעך.

TRANSLATION OF SOURCES

סדר רב עמרם גאון שחרית של שבת ד"ה ולאחר סיום -After completing the reading of the Torah portion, the reader recites Kaddish and then the Haftorah is read. Prior thereto, the one who is to read the Haftorah reads three verses from the Torah and then reads the portion from the Prophets. Before reading the Haftorah, the reader recites a Bracha. (Please note the differences between our version of the Brachot and the version provided by Rav Amram. In particular please note the Bracha that ends with the words: Boneh Yerushalayim and the Bracha that begins with the words: Es Tzemach Dovid).

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יב' הלכה ט"ו -The one who reads the Haftorah recites one Bracha before reading the Haftorah and recites four Brachot after reading the Haftorah. The fourth Bracha ends with a reference to what makes the day a holy day. We follow the same pattern when we recite the Bracha that ends the middle Bracha of Shemona Esrei on Shabbat and Yom Tov.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קי"ז עמ' ב' -AND HE CONCLUDES WITH A FORMULA OF REDEMPTION. Raba said: The ending of the benediction following the reciting of the Shema' and Hallel is 'who redeemed Israel'; that of Shemona Esrei is 'the redeemer of Israel'. What is the reason? Because it is a petition. R. Zera said: The formula in Kiddush is 'who did sanctify us with His commandments and did command us'; that of Shemona Esrei is 'sanctify us with Your Commandments.' What is the reason? Because it is supplication. R. Aha b. Jacob said: And he must refer to the Egyptian exodus in the Kiddush of the day. For here it is written, that you may remember the day when you came forth out of the land of Egypt, while there it is written, Remember the Sabbath day, to hallow it by reciting Kiddush. Rabbah b. Shila said: The formula in Shemona Esrei is 'who causes the horn of Salvation to spring forth,' while that of the Haftorah is 'the shield of David.' And I will make you a great man, like unto the name of the great ones that are in the earth. R. Joseph taught: that alludes to the fact that we say 'the shield of David.'

מדרש תהלים (בובר) מזמור יה ד"ה [כה] הא-ל תמים -This verse is a reference to Avrohom Aveinu. G-d saw that Avrohom wanted to be close to G-d so G-d chose Avrohom. G-d said: I am G-d, follow me and you will be complete. The words: Imrat Hashem Tzerufah are a reference to the fact that G-d's word is pure. G-d purified Avrohom through ten tests. These are the tests: the first was in the burning furnace as it is written: I am G-d who took you out of Oor Kusdim; the second: when G-d told Avrohom: Lech Lecha M'Artezecha O'oMi'Moladitcha; two tests involved Sarah; one involving Pharaoh and one involving Avimelech, that totals four. Concerning Hagar the Egyptian woman about whom Sarah told Avrohom: Bo Nah Al Shifchasi, that was the fifth test. Concerning

Yishmael, it is written: Garesh et Ben H'Amah; that was the sixth. Concerning the battle between the Kings it is written: Va'Yarek Es Chanichav, that was the seventh. When Avrohom underwent circumcision it is written Himol Lechem Kol Zachar; that was the eighth. When G-d showed Avrohom in the Bris Bain HaBisarim that his children would be enslaved by four kingdoms, that was the ninth. Concerning Akeidas Yitzchak it is written: Kach Nah Es Bincha Es Yichidecha, that was the tenth test. Avrohom accepted the tests out of both fear and love and withstood them bravely. What was Avrohom's reward? He became the protector of all those who depend on him as it is written: Anochi Magen Lecha. The nations of the world said: why does G-d love Avrohom and why did G-d save Avrohom from the burning furnace, from the Kings, from the maligners and from all the troubles that came upon Avrohom? G-d said to the nations: I will show you that even if I ask Avrohom to sacrifice his son in My name he will listen to Me. It is for that reason that I protect Avrohom and he is the protector of those who depend on him. In the future, Avrohom's children will recite a Bracha in Shemona Esrei: Magen Avrohom. Concerning the words: Magini V'Keren Yishee: King David said to G-d: why do the people say: Magen Avrohom and not Magen Dovid. G-d answered: because Avrohom was tested through ten tests. King David said: B'Chononee Hashem V'Nasani (test me G-d and try me). G-d tested King David in the incident involving Bat Sheva. After King David failed that test, King David immediately prayed that the people should recite Magen Dovid in the Brachot of the Haftarah. That is what is meant by what is written: Va'Titain Li Magen Yishecha (G-d gave me the shield of His salvation).

SUPPLEMENT

During the course of searching for sources using the Bar Ilan Judaic Library on CD-ROM, I almost always find interesting material that is not necessarily on point. This past week during the course of searching the words: **מגן דוד**, I came across the following:

*A Source for Each of the **שמונה עשרה ברכות***

משנת רבי אליעזר פרשה יב עמוד 228-

(A Midrash attributed to Rebbe Eliezer son of Rav Yossi Ha'Galili)

יפה כוחו של מתפלל שלא מצרה יותר מן המתפלל מתוך צרה. שכל הנביאים הקדמונים, כיון שהיו מרגישין צרה, עד שלא תבוא עליהן הצרה היו מתפללין, שנ' היערך שועך לא בצר. אבל מי שהוא שותק בעת הטובה ומתפלל בעת הצרה, הרי זה כלא משגיה, שנ' ובעת צרתם יאמרו קומה והושיענו, ואומ' לי יזעקו אלהי ידענוך ישראל. אפי' לכבוד בני אדם אינו כן, שנ' ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני, [והרי הדברים] קל וחומ'. ומה אם הנביאים היו מתפללין עלינו שלא בעת צרה, שנ' תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות. [איזו] הן שגיונות. אם תאמר שגיונות על עצמו, והרי לא פירט חטאתי עויתי פשעתי. אלא שגיונות שלישראל. מה הוא אומ', יוי שמעתי שמעך יראתי [וגו']. אמ' לפניו, רבונו של עולם, יהי רצון מלפניך, בשעה שיש צער מבקש לבוא על ישראל, תהא זוכר להן אביהן הרחמן, שחנן על סדום, שלא לאבדם. וכל שכן בניו שלא לאבדן, שנ' ברגז רחם תזכר.

מניין לעיקר תפלה בתוך המצוות, שנ' את ה' אלקיך תירא, הוא תהלתך. ותפלה ותהלה אחת היא.

מניין שאומ' הא-ל הגדול הגבור והנורא, שנ' כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדני האדנים וגו'. וכן עזרא אומ' ועתה אלקינו הקל הגדול.

ומניין שמזכירין שלשה אבות, שנ' זכור לאברהם ליצחק ולישראל. וכן הוא אומ' באלוהו ויהי בעלת וגו' ויגש אליהו הנביא.

מניין שברכה ראשונה יש בה ג' אבות, ת"ל באבות ואעשך לגוי גדול ואברכך. גדול אחד ושתי ברכות, הרי שלשה. יכול בכלן חותמין, ת"ל והיה ברכה, ברכה לך בפני עצמך, כך חותמין ואין חותמין בכלן.

ומניין שחתימה מגן אברהם, ת"ל אנכי מגן לך.

מניין שתחיית המתים קרויה תפלה. שכן הוא אומ' באליהו, ויקרא אל ה' ויאמר ה' אלקי הגם על האלמנה. וכן הוא אומ' באלישע, ויבא ויסגר הדלת בעד וגו', ואומ' ויתפלל אל ה'.

ומניין שהקדושה נקראת תפלה, שנ' את ה' צב-אות אותו תקדישו.

מניין שצריך להיות שלש ברכות הראשונות בשבחו של הקב"ה, ואחר כך צרכיהן של בריות. שכן מצינו במשה רבינו, שלש מקראות הראשונות שבשירה, שבחו של הקב"ה. אשירה לה' כי גאה גאה, עזי וזמרת י-ה, ה' איש מלחמה. אחר כך אומ' צרכו. מרכבות פרעה וחילו וגו'.

מניין ששאלת הדעה קרויה תפלה, שנ' אדין דניאל לביתיה אזל, ורחמין למבעי וגו', ואומ' לך אלה אבהתי מהודא ומשבח.

ומניין ששאלת הסליחה קרויה תפלה, שנ' ואתפלל אל ה' ואומר ה' אלקים אל תשחת עמך. וכן הוא אומ' בדניאל, ואתפללה אל ה' אלקי ואתודה. מהו אומ' שם, ה' שמעה ה' סלחה. וכן הוא אומ' בעזרא, וכהתפלל עזרא וכהתודתו. מלמד, שהודוי קרוי תפלה.

מניין ששאלת הגאולה וההצלה קרויה תפלה. שכן הוא אומ' בעזרא, ונצומה ונבקשה מאלקינו על זאת, וכן הוא אומ' ביונה, ויתפלל יונה אל ה' אלקיו ממעי הדגה, וכן הוא אומ' ומתפללים אל א-ל לא יושיע. מלמד, שהישועה קרויה תפלה. והישועה והגאולה וההצלה כל לשון אחד הן.

מניין ששאלת הרפואה קרויה תפלה, שנ' ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא [וגו'], ואומ' ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל, ואומ' ויצעק העם אל משה ויאמרו חטאנו, ואומ' א-ל נא רפא נא לה, ואומ' אוילים מדרך פשעם וגו', כל אכל תתעב נפשם, ויצעקו אל ה', ואומ' ישלה דברו וירפאם, ואומ' ואני בחלותם לבושי שק.

מניין ששאלת ברכת שנים קרויה תפלה, שנ' ויעלה אהאב לאכל ולשתות ואליהו עלה אל ראש הכרמל.

ומניין ששואלין את הגשמים בעונתן, שנ' שאלו מה' מטר בעת מלקוש.

להבין את התפלה

ומניין ששואלין להעביר מהן כל מיני פורעניות, שנ' רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה, כל תפלה כל תחנה.

מניין ששאלת קבוץ גליות קרויה תפלה, שנ' תעו במדבר בישימון דרך, רעבים גם צמאים, וידריכם בדרך ישרה, ויצעקו אל ה' בצר להם. ונקראו הגליות תועים, שנ' כצאן אבודות היו עמי. ואומ' ישבי חשך וצלמות. ונקראו הגליות אסורים וישבי חשך, שנא' לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך [וגו'].

מניין ששאלת המשפט קרויה תפלה. שכן שלמה אומ' בתפלתו ואת אשר יחטא איש לרעהו, ואתה תשמע השמים ועשית ושפטת את עבדך. וכן יהושפט מתפלל ואומ' הלא תשפט בם.

מניין ששאלת הכנעת זדים קרויה תפלה. שכן מצינו בסנהריב, שכת' בו וספרים כתב להרף. מהו אומ' ויתפלל יחזקיהו וישעיהו. ואומ' ונשאת תפלה בעד השארית הנשארה. וכן הוא אומ' אל תתפלל בעד העם הזה לטובה. מיכאן שיש תפלה שהיא לרעה. וכן הוא אומ' ולא יקרא עליך אל ה' והיה בכך חטא.

מניין שהבטחת צדיקים קרויה תפלה, שנ' ותפלת צדיקים ישמע, ואומ' ותפלת ישרים רצונו.

מניין שכוללין עמהן גירי הצדק. שכן שלמה אומ' בתפלתו, וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא, ואתה תשמע השמים, ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי.

מניין ששאלת בנין ירושלם קרויה תפלה. שכן דניאל אומ' בתפלתו והאר פניך על מקדשך השמים. וכן נחמיה אומ' ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלקי השמים, ואמר למלך אם על המלך טוב. אף לראותה קרויה תפלה, שנ' אעברה נא ואראה.

מניין ששואלין לשמוע תפלתן ולעשות בקשתן. שנ' ויעתר מנוח אל ה', ואומ' ויקרא שמואל אל ה' ויתן ה' קולות ומטר, ואומ' ויתפלל אלישע אל ה' ויאמר פקה את עיני הנער, ואומר ויתפלל אלישע אל ה' ויאמר הך נא את הגוי הזה בסנורים.

ומניין שמתפללין לרצות את העבודה, שנ' כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה, לא הטהרו, כי התפלל חזקיהו אל העם לאמר. וכן אליהו אומ' ענני ה' ענני, וכן הוא אומ' בדוד, ויבן שם מזבח לה' ויעל עלות.

ומניין שמודין על הטובה, שנ' ויבא המלך דוד וישב לפני ה' וגו', ונקראת תפלה, שנא' על כן מצא עבדך את לבו להתפלל לפניך, ואומ' ותתפלל חנה ותאמר. ואומ' מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלותו ויחי מחליו.

ומניין ששואלין ברכה מלפני הקב"ה, שנ' ועתה הואל וברך, ואומ' ויקרא יעבץ לאלקי ישראל. וברכה שלהקב"ה שלום, [שנא'] ה' יברך את עמו בשלום.

מניין שהתפלה בקשה ואינה שבת, כדרך שפורשי מדרכי ציבור ואמרו שהיא שבת. שנ' כל די יבעא בעו מן כל אלה ואנש, ואומר וזמנין תלתה ביומא בעי בעותיה. וכן הוא אומ' בעובדי ע"ז יסגד לו וישתחו ויתפלל אליו, במה, ויאמ' הצילני כי א-לי אתה.

מניין שאומרין מגן דוד. שנ' ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ, ואומ' מגני וקרן ישעי.

ואין אתה יכול להוסיף עוד מדות אחרות על שמנה עשר. אם פקידת העקריות, כענין שנ' ויעתר יצחק, הרי הוא בכלל רפואת חולים. ואם פרנסה, כענין שנ' ויצמא מאד ויקרא, הרי הוא בכלל ברכת השנים. וכדומה להן.

גדולה היא התפלה, שהקיישה הכת' לקטרת. בוא וראה מה הקטרת חביבה, שצונו הקב"ה לעשות לשלשה עשר מיני קרבנות מזבח אחד ולקטרת מזבח בפני עצמה. חביבה היא הקטרת, שעל בטילתה נענש אחז, שנ' גם סגרו דלתות האולם, וקטרת לא הקטירו. חביבה היא הקטרת, שארבע עשרה קרבנות ישראל מקריבין ביום הכפורים, ואין כהן גדול שואל צרכו אלא בשעת הקטרת, שנ' ונתן את הקטרת על האש לפני ה'. מניין שבאותה שעה היה מתפלל, שנ' תכין תפילתי קטרת לפניך. מפני מה הקטרת חביבה כל כך. שאינה באה על חטא. שכל הקרבנות יש להן במה יתלו, אבל הקטרת אינה באה על חטא. לפיכך אין היחיד מתנדב קטרת, חוץ מקרבן נשיאים, שהיה לפי שעה.